

MOZAIK A CSALÁDOM
– RECENZIO BOGÁR ZSUZSA „MOZAIK A CSALÁDOM – KÉRDÉSEK, TÖRTÉNETEK,
MEGOLDÁSOK” CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

Szerző

Nyics Lili Dorina
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Szerző e-mail címe:

nyicslili@gmail.com

Nyics L. D. (2020). Mozaik a családom.- recenzió Bogár Zsuzsa „Mozaik a családom – kérdések, történetek, megoldások” című könyvéről. *Különleges Bánásmód*, 6. (2). 135- 139.

Az eredeti mű:

Bogár Zsuzsa (2017): *Mozaik a családom – kérdések, történetek, megoldások*. Mozaikcsalád Alapítvány, Budapest. ISBN 978-615-80853-0-4

Mi is az a család? Minden ember számára más és más jelentéstartamot hordoz ez a kifejezés magában. A szakirodalmakban gyakran azt a társadalmi egységet definiálják így, melynek tagjait vagy házassági, vagy leszármazási kapcsolat köti össze, illetve létrejöhet örök-befogadás útján is (Andorka, 2006). Azonban a hagyományos, nukleáris családtípustól elrugaszkodva a 21. században egyre gyakrabban megjelenő családtípus a mozaikcsalád, aminek a jelentőségéről egyre szükségszerűbb beszélni. Bogár Zsuzsa (2017) *Mozaik a családom* című könyve bemutatja, hogy a hagyományostól eltérő családban hogyan lehet kielégítő életet élni. Ahhoz, hogy egy családban kiegyensúlyozottság és harmónia legyen a jellemző, nem kritérium a vérségi kötelék.

A könyv borítóját megvizsgálva elmondható, hogy egy rész-egész folyamatot ábrázol. A képen látható figurák legóból állnak, ez az ábrázolás szimbolikus jelentésű, hiszen a legó akkor lesz szép, rendezett és jól összeillesztett, ha a különböző elemek a helyükre kerülnek. Jól elkülöníthető a két

egyszülős család, azonban fellelhető az egység és harmónia köztük, ami az új egységet is szolgálja. Ezen kívül fontos felfigyelni a családot körbe ölelő képkeretre is, mely két különböző mintában és stílusban készült, de ettől függetlenül egy tökéletes egészet alkot. A könyv hitelességét az adja, hogy a szerző maga is megküzdött a könyvben említett nehézségek nagy részével, s átélte a mozaikcsalád által nyújtott tanulságos, boldog pillanatok.

A szerző, Bogár Zsuzsa tanácsadó szakpszichológus, oktató, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógia és Pszichológia Karán, akinek a nevéhez fűződik az Ágacska Alapítvány, illetve a Mozaikcsalád Alapítvány létrehozása. A Mozaikcsalád Alapítvány szakemberei a szervezet létrehozásával azt tűzték ki célul, hogy segítőkész szolgáltatásokat nyújtsanak a mozaikcsaládban élő embereknek, átadhassák a témában szerzett tapasztalataikat, s különböző szakemberek tanácsot adhassanak a felmerülő problémákban. A *Mozaik a családom* (2017) című könyvet megelőzően a szerző 2011-ben jelen-

tette meg az Örökbefogadás lélektana című kötetet, mely szintén a család nagy témaköréhez kapcsolódik.

A Mozaik a családom című könyv 11 hosszabb-rövidebb fő témakörből áll, a következőkben a témakört érintve kerül bemutatásra a könyv. Kiindulópontként érdemes tisztázni, hogy mi is az a mozaikcsalád.

A mozaikcsalád egy olyan családforma, melyben a pár vagy házaspár tagjainak legalább egyikének előző kapcsolatából vagy házasságából született legalább egy gyermeke. Így a mozaikcsaládokban élő egyének nem minden tagja közt van vérségi kötelék.

Hogyan legyünk mozaikcsalád

Az *első* fejezet a mozaikcsalád kialakulásának előzményeit, kezdetét, s az előző élet elvesztéséből fakadó bizonytalansággal, s az újonnan megjelenő érzésekkel foglalkozik. Ha ízlelgetjük kissé a mozaikcsalád kifejezést, rájöhethetünk, hogy nagyon találó a helyzetre, hiszen a mozaik szó egy olyan technikát jelöl, ahol kisméretű (olykor) sérült darabokból türelemmel egy teljesen új alkotás születhet.

Egy mozaikcsalád kialakulása hosszú folyamat, melyet rendszerint válás előz meg. A válás mindenképp veszteségélmény, egyfajta gyászfolyamat. A gyászfolyamat lezajlása után, mikor már az indulatok s érzések mérséklődnek megjelenhet az igény az egyedülálló szülő részéről az új párkapcsolat kialakítására. Gyakran ezek a szülők azonban bizonytalanok, hogy helyes-e az, hogy erre vágnak. Ha megjelenik az igény, akkor törődni kell vele, mivel a gyermek attól lesz boldog és kiegyensúlyozott, ha a szülőt is annak látja. Így, ha idővel kialakulóban van egy párkapcsolat, fontos a gyermek beavatása, mikor már biztosabb talajon áll. Ideális helyzetben ezt nem fonja körbe görcsös félelem a szülő részéről. Ezt sajnos nem olyan könnyű végbe vinni, mint elgondolni. A félelem adódhat a változásból, s abból, hogy a gyermek nyitott-e erre, eltudja-e fogadni az új helyzetet. Lényeges, hogy a gyermek érezze azt, hogy számít a véleménye, de tudja, hogy ez a döntés a szülőt illeti. Egyetérthetünk a szerzővel azzal kapcsolatban, hogy nélkülözhetetlen a tiszta és őszinte beszélgetés a gyermekekkel, hiszen félelemre stabil alapot építeni nem lehet.

A *második* fejezet az újonnan kialakuló szerepeket taglalja a szülők szempontjából a mozaikcsaládban. Ez lehet a mostohaanya-, mostohaapa-, pár- vagy szülő-társ szerep, melyek minden tekintetben új kihívást jelentenek a kapcsolatban résztvevő felek számára. Ha felmerül az összeköltözés, tehát a mozaikcsalád megalakításának gondolata, célszerű lassan haladni (mikor feltehetően a gyermek a másik szülőnél van.) Töltsenek el kettesben több alkalommal néhány napot a szülők, majd ha működőképesnek ítélik a kapcsolatot, avassák be a gyermeket is. Összeköltözést követően idővel fény derül arra, hogy párjuk társuk-e a mindennapokban. Ez azért lényeges, mert ahhoz, hogy egy család harmonikusan működjön, szükség van a szülők közti szimmetrikus kapcsolatra, hogy egyetértésben, egymást segítve neveljék a gyermekeket. Így tehát egy mozaikcsalád szervezésekor mindamellett, hogy megismerik a párok egy-mást, s a társ gyermekét, fel kell ismerni azt, hogy tudnak-e szülőtársaként, egymás szövetségeseiként is együtt működni.

A *harmadik* fejezet alapstruktúrája megegyezik a második fejezettel, azonban ezúttal nem a szülők, hanem a gyermekek szempontjából vizsgálja a szerepeket. Természetes, hogy a gyermekek sokszor nehezen értik meg azt, hogy az eddig egyedülálló szülő, már nem csak rá, hanem a párja gyermekére is figyelmet fordít. Ez gyakran frusztrálhatja a gyermeket, ezért kulcsfontosságú, hogy beszélgessenek vele, engedjék, hogy elmondja a benne lakozó érzéseket, s erősítsék meg szeretetükről. A „testvérséggel” kapcsolatban a szülőknél már az összeköltözés előtt stresszforrás lehet, hogy a gyermekek hogyan fognak kijönni egymással. Ebből fakadóan a családok gyakran esnek abba a hibába, hogy túlzottan fókuszálnak a gyerekek közti viszonyra. Adjanak teret a gyermekeknek, hogy megismerjék egymást, szokják a fennálló helyzetet, hiszen nem csak azt kell megélniük, hogy hirtelen új testvéreik lettek, hanem azt is, hogy felborultak a megszokott szerepek. Mint minden családban, a mozaikcsaládban is előfordulhatnak konfliktusok. Hagyni kell, hogy ezeket elintézzék ők maguk (bizonyos határon belül), s így a gyermekek megismerik önmagukat ebben a szituációban s egymás határait is. Újabb kihívás elé állíthatja a párokat és gyermekeket a kistestvér érkezése, hiszen mikor egy baba születik a családba akkor természetes, hogy a figyelem nagy része rá irányul, emellett megváltozhatnak az addigi

szabályok és újak lépnek életbe. Minden mozaikcsalád számára kihívás elfogadni az új helyzeteket, az új mindenkire érvényes szabályokat, de nem szabad elfeledni azt, hogy a jó és kiegyensúlyozott életért meg kell vívni a saját harcokat.

A *negyedik* fejezet összefoglalja, hogy a mozaikcsalád jó működésének egyik alappillére a közös, a család minden tagjára vonatkozó szabályok kialakítása, a mindenki számára követhető és átlátható rendszer kiépítése, családi szokások bevezetése. Az, hogy a gyermekeknek szabályokat állítanak fel, nem azt jelenti, hogy nem vagy kevésbé szeretik őket. Ezzel, hogy keretek közé állítják a gyermekeket, gondoskodnak arról, hogy biztonságban érezzék magukat. Egy mozaikcsaládnál a szabályrendszer kialakítása komplikáltabb lehet, hiszen két család értékeit szükséges egyébe fésülni ahhoz, hogy egységesen, a megfelelő értékeket közvetítve harmóniában nevelhessék a gyermekeket. Mint mindenhol, a mozaikcsaládban is felmerülhetnek konfliktushelyzetek, melyek megoldására több mód létezik. Ilyen a versengés, alkalmazkodás, elkerülés, kompromisszum-keresés, együttműködés. Ezek közül az utóbbi a legfigyelemreméltóbb, ugyan ez a módszer igényli a legtöbb időt és energiát, azonban szülőként felülkerekedve a problémán, egymásra figyelő és egymást elfogadó kommunikáció folytatásával hosszú távon gördülékenyebben lesz kezelhető a konfliktus. A szabályozás mellett elengedhetetlen a családi szokások kialakítása, (közös étkezés) ami tovább növeli a gyermekek biztonságérzetét. A mozaikcsalád szabályrendszerétől elrugaszkodva arról sem szabad megfeledkezni, hogy a gyermekek életében ideális, ha rendszeresen részt vesz a másik vérszerinti szülő. Következtetésképp a gyermeknek akkor lesz átlátható, követhető és feszültségmentes az életében a rendszer, ha hosszabb, több napból álló egységekre tagolódik az egyik, illetve másik szülőnél töltött idő.

Az *ötödik* fejezet taglalja, hogy mennyire kardinális, hogy a mozaikcsaládban élő szülők tisztázzák egymást közt, hogy kinek mit takar a család, kikre gondolnak ilyenkor. Függetlenül attól, hogy a gyermekek mennyi időt töltenek a szülőkkel, mind a két fél mindegyik gyermekét érdemes a család részeként tekinteni. A család tagjaitól elrugaszkodva fontos megemlíteni, hogy szükséges hogy a család egyértelmű, határozott és rugalmas külső határokkal rendelkezzen, nyisson a körülötte lévő világ felé. Célszerű az egyensúlyra törekedni a tágabb családdal,

be kell engedni a nagyszülőket, a volt társat, azonban tisztázni kell velük a család határait. Külső határok mellett a belső határookra is érdemes odafigyelni, tehát a család tagjai létezhessenek önálló személyiségként, rendelkezzenek magánélettel, családtól független kapcsolatokkal. A külső és belső határoktól tovább lépve fennállnak alrendszerek, melyeket a családban betöltött funkciók alapján különböztetünk meg (házastársi, szülői, gyermeki). A szülői és gyermeki alrendszerek meglete elemi fontosságú, hiszen a szülői alrendszer legfontosabb funkciója a gyermekek nevelése, szocializációjuk elősegítése. A házastársi alrendszerbe a két szülő tartozik, akik egyenrangú félként helyezkednek el ebben az egységben. A család akkor működik hatékonyan, ha képes támogató funkciót nyújtani, ha a család tagjai elfogadják a szülői alrendszert, s hogy ez felelős a szabályokért és betartásukért.

A *hatodik* fejezet a lojalitásról és lojalitáskonfliktusokról szól. Ahhoz, hogy ezt a fejezetet megértsük fontos tisztázni a fent említett két fogalmat. A lojalitás olyan elkötelezettség egy kapcsolathoz, amely vérrokonságból vagy abból fakad, hogy gondoskodnak rólunk. A lojalitáskonfliktus egyfajta dilemma, ahol döntést kell hozni, hogy a dilemmában résztvevő személyek közül, kit részesítsenek előnyben. A lojalitáskonfliktus gyakori jelenség a mozaikcsaládok körében, hiszen a család megalakulása előtt valószínűleg egyszülős családként működtek a felek. Azonban, amikor a szülő megéli új párja és gyermeke felé érzett lojalitásának összeütközését, akkor szem előtt kell tartani, hogy a társunkkal lévő erős szövetség a gyermekeknek is meghatározó, stabilitást nyújt számukra. Ha a gyermek azt érzi, hogy az ő kérése mindent és mindenkit felülmúl, akkor az a biztonság, amit a családban a szülői szövetség nyújt, pillanatok alatt szertefoszlik. A gyermekekben további bizonytalanságot és érzelmi vihart kelthet az, ha olyan kontextusban vetődik fel a különélő szülő neve, melyben valamilyen szempontból negatív színezetet kap, így késztetést érezve arra, hogy a „sértett” szülő védelmére keljen. Szülőként nehéz lehet megtalálni az egyensúlyt a gyermek akaratára és a következetes nevelés között, fontos, hogy a gyermekek megtanulják tisztelni a szűkebb és tágabb körbe tartozó családtagjaikat.

A *hetedik* fejezet egy érdekes témát boncolgat, mely szinte minden mozaikcsaládot érint. Be kell-e vonni a különélő szülőt a mozaikcsaládba? Milyen

információkat szükséges tudatni a másik féelle? (Bogár, 2017, 153.). Ezekre és hasonló más kérdésekre ad választ ez a fejezet. Az elvált szülőkben gyakran megjelenik az a félelem, hogy hogyan közöljék a különélő szülővel, hogy összeköltöznek új párjával. Fontos, hogy a másik fél tudjon a gyermekeit érintő változásokról, azonban jó, ha tisztázzák, hogy ebbe már nincs beleszólása. Előfordulhat azonban, hogy a különélő szülő észleli, hogy a gyermeke jól érzi magát a kialakult családban, ezáltal azt érzi, hogy az ő apa- vagy anyaszerepe leredukálódik. Ilyenkor jobb letisztázni azt, hogy a szeretet nem birtoklás és attól, hogy a gyermek életében megjelenik egy új anya/apa figura, nem változik a gyermek szülő iránti szeretete. Az ilyen helyzetekben a szülő-gyermek kapcsolatát az fogja meghatározni, hogy a különélő szülő elfogadja-e a gyermek ottani életét, kapcsolatait, s a tényt, hogy ott a gyermek nélküle is jól érzi magát. Így egy mozaikcsaládban élve nem lehet úgy tenni, mintha csak az az egy kis egység létezne. A gyermekek életében jelen van a különélő szülő, akivel ideális esetben jó viszonya van. Jobb, ezt tényként kezelni és elfogadni, nem keltve negatív érzéseket és büntudatot a gyermekben azért, mert igénye van arra, hogy találkozzon, beszélgessen a másik féellel. A gyerekek felé sugallni kell az elfogadást, nyitottnak kell lenni arra, hogy közös élményeiről akarjon mesélni.

A *nyolcadik* fejezet különösen érdekes, hiszen azt taglalja, hogy egy mozaikcsalád keletkezésére milyen válaszokat ad a közvetlen környezetük. Sok esetben az emberek a mozaikcsalád szó hallatán arra asszociálnak, hogy ezt megelőzte egy válás, ami felkavarta érzelmileg mind a szülőket, mind a gyermekeket, s le is ragadnak ennél a pontnál. A válás manapság is úgy él még a köztudatban, hogy egy drámai esemény, azonban egy nukleáris családban élve ugyancsak érezheti frusztráltnak az életét a gyermek, ha a szülők közt állandó jellegű a feszültség. A fiatalabb generációk rendszerint rugalmasabbak az elfogadás és változás tényével, próbálnak azonosulni az egyedülálló szülő helyzetével, párkapcsolati szükségleteivel. Hiszen attól, hogy egy rossz házasság véget ér és új elkezdődik, immár gyermekkel nem azt jelenti, hogy ez a család kevésbé értékes. Egyszerűen más. Az idősebb generációkra jellemző az, hogy konzervatívabbak ebben a helyzetben, nehezebben fogadják el a tényt, hogy a gyermeket nem két vérszerinti szülője neveli, így ezt nem tekintik „igazi

családnak”. Fontos tanulság, hogy nem szabad hagyni, hogy a környezet negatív impulzusai megrendítsenek döntéseket, s emiatt ne éljenek az új párkapcsolat lehetőségével. Meg kell próbálni a környezet számára pozitív fénybe állítani az eseményeket, hiszen ha megtalálják a boldogságot az kielégítő a szülőnek és ezáltal a gyermeknek is.

A *kilencedik* rövid fejezet azt tárgyalja, hogy milyen előnyei vannak a mozaikcsaládban élő gyermekeknek, miért lehet jó ilyen családban felnőni. A család alapvető funkciói mellett megjelenik egy olyan szerep is, hogy a benne élő gyermekek megtanulják, miként lehet egymáshoz és a szabályokhoz alkalmazkodni. Ha kialakult a mozaikcsalád, egy gyermeket általában „4 szülő” és „8 nagyszülő” vesz körül, így ezeket a gyermekeket nagyobb szociális háló övezi. Továbbá elmondható, hogy egy mozaikcsaládban élő gyermek, akik idejük bizonyos részét különélő szüleiknél töltik, több szempontból hamarabb válnak önállóvá (Bogár, 2017, 196.). Egyrészt megtapasztalják, hogy nem otthon töltenek minden éjszakát, másrészt a szülői is átéli, milyen, ha a gyermek nincs otthon. Így mindenkinek könnyebb megélni azokat a helyzeteket (például táborozás), mikor a gyermek hosszabb ideig nem alszik otthon. A kezdeti nehézségek után a gyermek az ilyen családszerkezetben élve sokat profitálhatnak, idővel megérthetik, hogy az élet a válás után nem áll meg, van esély továbbra is a kiegyensúlyozott életre.

A *tizedik* fejezet játékos gyakorlatokat ír le, melyek segítséget nyújtanak, hogy hogyan kovácsoljanak jó csapatot a mozaikcsaládból. A felsorolt játékok segítenek abban, hogy a család tagjai jobban megismerjék egymást, erősítsék a családi összetartozás érzését, és hogy a szülőkön keresztül a gyerekek megfogalmazhatják, kimondhatják érzéseiket. A könyv által tanácsolt valamennyi játék s céljai:

- Mi jut rólad eszembe? (célja egymás megismerése, önismeret)
- Milyen állat lennél? (célja családi kohézió erősítése)
- Családi szokások gyűjteménye. (célja összetartozás érzésének erősítése, biztonságérzet kialakítása családon belül)
- Forró szék-dicsérő szavak (célja önbizalom- és családi kapcsolatok erősítése)
- Családi fotómontázs (célja családi egység erősítése)

Ezek az egyszerűnek tűnő játékok segítenek mind a szülőknek, mind a gyermekeknek abban, hogy merjenek önmaguk lenni a mozaikcsalád keretein belül is.

A *tizenegyedik* fejezet a leggyakrabban felmerülő problémákat részletezi, amik jellemzőek a mozaikcsalád megalakulása előtt és után. A család létrejötte előtt gyakran gondot okozhat a válásból megmaradt sérelem, a problémás kommunikáció a volt házastárral, a házastársról való érzelmi leválás hiánya, az elköteleződéssel járó nehézségek az új kapcsolatban, problémás szülő-gyermek kapcsolat a válást követően, illetve szorongások az új család megalakulásával kapcsolatban. A válás után nem ér teljes egészében véget a kapcsolat a volt házastárral. Szülőként mindig ott lesz az a kapocs, amit a gyermekek jelentenek, ezért érdemes törekedni a megfelelő, feszültségmentes kommunikációra a volt párral. Ez egy jó lépés lehet ahhoz, hogy az egyén új életet tudjon kezdeni. A mozaikcsalád kialakulása után a leggyakoribb nehézség a konfliktusok megjelenése a nem vérszerinti szülő és a gyermek közt. A gyermeknek gyakran nehezebb esik engedelmeskedni az „új szülőnek”, elfogadni azt, hogy a felnőttnek beleszólása lehet a mindennapi életébe, ami konfliktusokat szőhet. További felmerülő probléma lehet a szülőknek kialakítani a szülői szövetséget, probléma adódhat a tágabb család és a különálló szülő hozzáállásával is. A felsoroltakon kívül a vitt gyermekeknek külön érzelmi vihart okoz-

hat egy kistestvér érkezése, ezenfelül a mostohatestvérrel folytatott időközönkénti „háború”.

Zárszó

Nagy szükség volt arra, hogy ez a mű megjelenjen, hiszen egyrészt kevés szakirodalom foglalkozik kifejezetten ezzel a témával, másrészt a társadalmi köztudatban nem feltétlenül van jelen, hogy mit is jelent a mozaikcsalád elnevezés. Ennek a fogalomnak a köztudatba ivódása azért is lenne lényeges, mert napjainkban egyre több ilyen család él, s meg kell tanulni ezeket megérteni, elfogadni. A könyv szövege érthető, tartalmilag logikus felépítésű, olvasmányos és csordultig van olyan hétköznapi történetekkel, melyekkel a szülők könnyen azonosulhatnak azt érezve, hogy nincsenek egyedül. A könyv nem csupán azoknak a szülőknek lehet hasznos, akik hasonló folyamaton mennek keresztül, hanem ajánlható pedagógusoknak is, hiszen intézményi keretek közt is egyre gyakrabban megjelenő jelenség, amelyet tudni kell nyíltan és egyben diszkréten is kezelni.

Irodalom

Andorka, R. (2006): *Bevezetés a szociológiába*, Budapest: Osiris Kiadó